

UNELE ASPECTE TEORETICE ȘI APLICATIVE PRIVIND CONȚINUTUL CONTRAVENȚIEI

Victor GUȚULEAC,
doctor în drept, profesor universitar

SUMMARY

For the legal application of delinquency responsibility, an essential significance has the proper juridical qualification of the committed antisocial action. This scientific work is devoted to one of the juridical institute of this kind – content constitutive of contravention. To establish accurately the assaulted object, the objective aspect, the person of the assault – means to accomplish the exact legal framing in the definite legal norm from the contravention of law of the committed antisocial action.

* * *

În aplicarea răspunderii contravenționale o importanță deosebită se atribuie calificării juridice corecte a faptei antisociale comise. Prezenta publicație este consacrată conținutului contravenției. A stabili corect obiectul atentat, latura obiectivă, subiectul atentatului, înseamnă a efectua încadrarea juridică a faptei antisociale comise în norma materială concretă din legea contravențională.

Activitatea efectivă privind combaterea contravenționalității nu poate fi concepută fără constrângerea statală, și anume răspunderea juridică.

Răspunderea juridică este o noțiune care are o bază reală și ocupă un loc central în fiecare ramură a sistemului de drept. Justiția nu poate fi realizată decât prin intermediul raporturilor juridice (raporturilor de constrângere).

Răspunderea juridică, inclusiv cea contravențională, este o varietate a constrângerii juridice, reprezentând o stare de drept deosebită ce presupune prezența obligației fixate în lege, înțelegerea necesității de a o realiza, precum și posibilitatea survenirii consecințelor nefavorabile (aplicarea sancțiunilor) în cazul încălcării acestei obligații.

Răspunderea contravențională este o varietate a răspunderii juridice care apare în toate cazurile de comportament ilegal al persoanei și se manifestă prin aplicarea față de aceasta a sancțiunilor juridice corespunzătoare, în ordinea stabilită de legislația contravențională. Ea nu poate fi concepută decât în cadrul unui raport juridic, în care se stabilește fapta ilicită, vinovăția făptuitorului și sancțiunea corespunzătoare [1, p. 130]. Răspunderea contravențională exprimă reacția societății față de contravenienți,

deoarece aceasta este o consecință a săvârșirii contravenției care, la rândul său, reprezintă premisa incidenței răspunderii contravenționale.

În aplicarea legitimă a sancțiunii contravenționale, pe lângă alte cerințe, o importanță deosebită o are calificarea juridică a faptei antisociale comise, încadrarea ei în norma juridică materială concretă din legea contravențională.

Calificarea juridică a contravenției concrete este una dintre cele mai importante noțiuni ale aplicării normelor juridice materiale, utilizate pe larg în activitatea practică a organelor de drept.

În general, a califica înseamnă și a atribui unei ființe sau unui lucru o anumită calitate, a caractere riza sau a atribui unele fenomene, evenimente, fapte, după semnele sau particularitățile lor calitative, unei categorii, specii sau unui gen [2, p.5]. Astfel, în domeniul dreptului a califica o faptă antisocială ca pe o contravenție sau drept abatere disciplinară, civilă, sau infracțiune înseamnă a alege acea normă juridică materială, care prevede anume fapta dată, deci, a încadra fapta concretă în norma juridică corespunzătoare.

Calificarea contravențiilor constituie o condiție absolut necesară pentru aplicarea normelor juridico-contravenționale. În dreptul contravențional prin calificarea juridică a

unei contravenții înțelegem a-i da faptei antisociale periculoase aprecierea juridică adecvată, invocând norma juridico-contravențională a Părții speciale a Codului contravențional al Republicii Moldova [3], ce cuprinde semnele contravenției comise.

Așadar, *noțiunea de calificare a contravenției poate fi caracterizată din două puncte de vedere:*

- a) a activității organelor abilitate în vederea identificării caracteristicilor unei sau altei contravenții în fapta antisocială a unei persoane, și
- b) a consecințelor activității organelor împuternicite să constate și să examineze cazurile contravenționale (art. 393 CC al RM) – recunoașterea și constatarea în documentele juridice corespunzătoare (procesul-verbal privind comiterea contravenției; hotărârea privind aplicarea sancțiunii contravenționale etc.) a coincidenței semnelor faptei cu normele juridico-contravenționale. Aceste două aspecte ale noțiunii de calificare contravențională sînt strîns legate între ele.

Din punctual de vedere al tehnologiei, calificarea juridică a contravențiilor prezintă un proces de comparabilitate a faptei antisociale comise cu un anumit model (standard) juridic. Fiecare normă materială din Partea specială a Codului

contravențional (articol concret sau alineatul lui) prezintă un model (standard) juridic cu elementele sale (obiectul, latura obiectivă, subiectul, latura subiectivă) strict determinate. Și numai atunci când fapta antisocială periculoasă se încadrează total în acest model juridic, întrunește toate elementele constitutive ale lui, putem considera că fapta comisă este protejată de dreptul contravențional și constituie contravenția prevăzută de un articol concret din Codul contravențional.

Din cele menționate, tragem concluzia că în procesul activității privind încadrarea juridică a acțiunii (inacțiunii) antisociale, efectuate la primele trei faze ale procedurii contravenționale (constatarea faptei contravenționale; judecarea cauzei contravenționale în instanță, revizuirea cauzei), o importanță deosebită are conștientizarea conținutului constitutiv al contravenției.

Trăsăturile esențiale ale contravenției sau conținutul juridic al contravenției indică criteriile generale de diferențiere a acesteia de alte forme de ilicit juridic (infracțiuni sau abateri), dar nu le pot servi la particularizarea faptelor ilicite, la cunoașterea trăsăturilor și elementelor ce compun contravenția [4, p. 105].

De aceea este necesar ca fapta contravențională să fie analizată și sub raportul conținutului constitutiv, prin care se înțelege totalitatea elementelor stabilite prin norme de drept contravențional, de a căror existență depinde calificarea juridică a faptei ilicite în calitate de contravenție. Fapta contravențională este un fenomen al realității înconjurătoare, iar conținutul ei îl constituie construcția logică și noțiunea juridică a acestei fapte, care exprimă însușirile și caracteristicile esențiale ale acestui fenomen real ca raport antisocial.

Conținutul constitutiv al contravenției este prevăzut în norma incriminatoare și poate fi definit ca totalitate de condiții stipulate

de lege pentru caracterizarea unei fapte de drept contravențional [5, p. 82-83].

Deci, prin conținutul constitutiv al faptei contravenționale se înțelege ansamblul de elemente și trăsături caracteristice și definite în însăși norma de drept, care stabilește sancțiunea sau o altă normă la ce se face trimitere pentru a constata și sancționa fapta contravențională.

În știința dreptului se face distincție între *conținutul juridic*, ce cuprinde condiția privind existența faptei sancționate de lege sau care îi determină gravitatea, și *conținutul constitutiv*, ce cuprinde totalitatea condițiilor necesare pentru existența contravenției și pe care le îndeplinește făptuitorul [6, p. 35]. Conținutul constitutiv, fiind dat întotdeauna în norma incriminatoare, nu poate lipsi din conținutul juridic al contravenției.

Prin *conținutul constitutiv al contravenției* se înțelege totalitatea elementelor stabilite în normele de drept, de existența cărora depinde calificarea faptei ilicite în calitate de contravenție.

Fapta contravențională este un fenomen al realității înconjurătoare, iar conținutul ei îl constituie construcția logică și noțiunea juridică a acestei fapte, care exprimă însușirile și caracteristicile esențiale ale acestui fenomen real și care poate fi privit ca raport antisocial [7, p. 160].

Legiuitorul nu inventează trăsături caracteristice faptei ilicite, ele se conțin în realitate, iar el nu face altceva decât să le selecteze pe cele mai importante, specifice, pentru a da expresie conținutului contravenției. Construcția logică a contravenției este fixată în normele de drept, devenind astfel sancționabilă.

Elementele care se referă la condițiile de existență a contravenției la nivelul laturilor sale fundamentale alcătuiesc conținutul contravenției. Conținutul reprezintă ansamblul caracteristicilor specifice, elementelor constitutive ale contravenției

arătate în ipoteza normei de contravenționalizare [8, p. 91].

Investigațiile științifice ale contravenției sînt foarte actuale, în primul rînd, pentru a delimita fapta contravențională de alte fapte ilicite, iar, în al doilea rînd, pentru a ajuta organele împuternicite la calificarea corectă a faptei și alegerea celei mai adecvate măsuri de influențare.

În literatura de specialitate există unanimitate de opinii referitor la elementele constitutive obligatorii ale contravenției. În ceea ce privește consecutivitatea cercetării științifice și aplicării lor, opiniile savanților s-au divizat. *Una dintre variantele* examinate este: subiectul, obiectul, latura obiectivă, latura subiectivă [9, p. 143 ș.a.]. *A doua variantă* este: obiect, subiect, latura obiectivă și latura subiectivă [10, p. 335]. *A treia variantă* este: obiectul, latura obiectivă, latura subiectivă, subiectul [11, p. 315]. Cea mai des înfîlțită, susținută și de noi, este *a patra variantă*: obiect, latura obiectivă, subiect și latura subiectivă [12, p. 595; 13, p. 295 ș.a.].

Această poziție este, în viziunea noastră, simplu de explicat. Atît timp cît valoarea socială concretă nu este protejată prin norma materială a dreptului contravențional, această valoare socială nu poate să constituie *obiectul atențării* (obiectul contravenției). Odată cu obținerea forței juridice a normei contravenționale materiale apare obiectul contravenției. Toți subiecții dreptului contravențional sînt obligați să se conforme prevederilor normei materiale, să nu atenteze la obiect (valorile sociale protejate de norma juridică concretă). Atît timp cît subiecții dreptului contravențional se află în raport juridic de conformare față de prevederile normei materiale, față de ei pot fi aplicate doar metodele de convingere, dar, nicidecum, cele de constrîngere, inclusiv, sancțiunile contravenționale. Transformarea raportului juridic de conformare în cel de con-

flict, adică atentarea reală la obiect, *fapt ce constituie latura obiectivă a contravenției*, servește drept temei de aplicare a măsurilor de prevenire, de curmare (stopare) și celor de asigurare a procedurii contravenționale încă nu servește drept temei de aplicare față de atentat a sancțiunii contravenționale [14, p. 18], este necesar de a stabili și *vinovăția (latura subiectivă)* a făptuitorului unei fapte contravenționale. Totodată, nu fiecare autor al faptei comise este și subiectul contravenției. Deci, *latura subiectivă nu poate fi stabilită înainte de a constata autorul unei fapte contravenționale ce întrunește condițiile subiectului activ al contravenției*.

Lipsa cel puțin a unuia dintre elementele nominalizate: obiect, latura obiectivă, subiect și latura subiectivă, are drept consecință lipsa conținutului de contravenție. Fiecare element constitutiv este format, la rîndul său, dintr-un număr de trăsături caracteristice. Pericolul social și ilicitul, fiind trăsături generale, nu aparțin vreunui element aparte din conținutul contravenției, în schimb, ele încheagă toate aceste elemente, dîndu-i formă și conținut contravenției. Legătura dintre trăsăturile și elementele constitutive ale contravenției, precum și semnificația lor la calificarea faptei contravenționale, este incontestabilă.

În acest context, o caracterizare metaforică a legăturii dintre pericolul social și elementele infracțiunii (care se referă și la contravenție) o face autorul rus V. Kudreavțev. În viziunea acestui autor, pericolul social, ca trăsătură a infracțiunii, există în întregime numai atunci cînd sînt prezente toate elementele ei. După cum casa are însușirea de a fi loc de locuit (prin conținutul tuturor elementelor ce o formează) și nu se poate spune că această însușire aparține peretelui, acoperișului sau sobei (luate în parte), la fel nu ar fi corect să se considere că pericolul social aparține de sine stătător obiectului, subiectului, laturii

obiective sau subiective ale infracțiunii... După cum fiecare element al casei contribuie în mod diferit ca acest local să se considere locuință, la fel și fiecare element al infracțiunii, prin esența sa, face posibilă perceperea caracterului și gradului și pericolului social al infracțiunii. Astfel se formează această trăsătură generală a infracțiunii [7, p. 161].

Spre deosebire de *elementele contravenției*, care sînt numai patru la număr, *trăsăturile caracteristice* acestei fapte sînt mai multe și diverse.

Valoare aplicativă vastă, consideră D. Bahrah, are divizarea trăsăturilor caracteristice ale contravenției în: *permanente* și *variabile* [15, p. 43]. Sînt considerate *permanente* acele trăsături care sînt stabilite pe deplin în normele de drept sau de teoria dreptului (vîrsta răspunderii contravenționale a persoanei fizice – art. 16 alin. (1) și (2); vinovăția – art. 14 alin. (2); contravenția – art. 10 din CC al RM), iar *variabile* acele trăsături al căror conținut nu este fixat concret (nerespectarea regimului fitosanitar și de carantină – art. 188 CC al RM; încălcarea regulilor și normelor sanitar-veterinare – art. 196 CC al RM; încălcarea regulilor de securitate în transportul feroviar – art. 198 CC al RM etc), deoarece, în baza legii, conținutul lor poate fi schimbat de către organele centrale sau locale ale administrației de stat competente. Tot ca o categorie de trăsături variabile, autorul le menționează pe cele cu caracter de apreciere. Existența lor urmează să fie stabilită de organul constatator, luîndu-se în considerare circumstanțele concrete și scopul legii [15, p. 44].

A. Obiectul contravenției. Obiectul contravenției este *acel factor al conținutului juridic al contravenției ce constă în valoarea socială și relațiile sociale generate de această vătămare prin acțiunea sau inacțiunea interzisă de norma contravențională*.

Dreptul contravențional ocro-

tește valorile sociale importante care nu sînt protejate de legea penală. Valorile sociale apărate de normele contravenționale și relațiile juridice generate de această ocrotire constituie obiectul contravenției.

Obiectul contravenției nu se confundă cu instrumentele sau mijloacele materiale cu ajutorul cărora a fost comisă contravenția și nici cu lucrurile produse prin contravenție [16, p. 121].

Valoarea socială ce formează obiectul contravenției poate fi vătămată în cele mai diverse forme. Astfel, în cazul valorilor sociale neexprimate fizic, vătămarea constă într-o stare de tulburare a relațiilor sociale privind aceste valori, iar în cazul valorilor sociale ce au aspect material, vătămarea poate consta într-o lezare fizică, fie numai într-o stare de periclitare a acestora.

Pentru apărarea valorilor sociale expuse în art. 2 din Codul contravențional al RM, prin organul legislativ, statul a reglementat numeroase relații sociale care se referă la conduita cetățenilor vizavi de aceste valori.

Deci, după cum afirmă savantul autohton V. Guțuleac, obiectul reflectă acele relații și valori sociale la care a atentat subiectul [4, p. 106].

În concluzie, putem menționa că obiectul contravenției formează valorile sociale și relațiile sociale create în jurul și datorită acestor valori, protejate de legea contravențională, care sînt prejudiciate sau puse în pericol prin comiterea faptei contravenționale.

Obiectul contravenției se deosebește de cel al infracțiunii prin aceea că valorile, relațiile sociale, bunurile sau interesele legitime, apărate prin normele de drept contravențional au o importanță socială mai redusă, ele fiind legate de activitatea organelor ce realizează administrația publică în anumite domenii de activitate sau privesc unele raporturi sociale de o rezonanță mai redusă, pe cînd obiectul

infracțiunii vizează valorile fundamentale ale statului [17, p. 10]. De exemplu, infracțiunea ce vizează purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializarea ilegală a armelor și a munițiilor (art. 290 Cod penal al RM) are ca obiect relațiile sociale care apără viața și integritatea persoanelor, ordinea și liniștea publică, deci valori fundamentale ale societății, pe când contravenția de încălcare a regulilor de deținere, port, transport, folosire sau aplicare a armei individuale și a munițiilor aferente (art. 361 CC al RM) are ca obiect relațiile sociale privind modul de administrare a armei individuale.

De obicei, în literatura juridică obiectele contravenției sînt clasificate în baza a două criterii:

a) *pe verticală* – în funcție de nivelul generalizării – general, generic și nemijlocit;

b) *pe orizontală* – în funcție de importanța obiectului nemijlocit – de bază, complementar sau facultativ [8, p. 92].

Obiectul generic este format din totalitatea relațiilor și valorilor sociale apărute prin normele Codului contravențional al RM împotriva contravențiilor prevăzute de legea contravențională. Obiectul juridic general este unul pentru toate contravențiile și este indicat în art. 2 din legea contravențională: ”Scopul legii contravenționale constă în apărarea drepturilor și libertăților legitime ale persoanei, apărarea proprietății, ordinii publice, a altor valori ocrotite de lege, în soluționarea cauzelor contravenționale, precum și în prevenirea săvîrșirii de noi contravenții” [3].

Obiectul juridic generic sau de grup este format din mănunchiul de relații sociale de aceeași natură sau omogene apărute prin normele contravenționale. Obiectul generic a constituit criteriul de bază de care s-a folosit legiuitorul la clasificarea contravențiilor din partea specială a Codului contravențional al RM [18, p. 68].

De exemplu, contravențiile din capitolul XIX sînt comasate după obiectul juridic generic: ”Relațiile sociale ce țin de menținerea ordinii publice și asigurării securității publice”; din capitolul XIII – după obiectul juridic generic: ”Relațiile sociale ce țin de asigurarea securității rutiere” etc.

Obiectul juridic special sau nemijlocit este relația socială concretă căreia i se aduce atingere prin contravenție. Această categorie de obiect servește la determinarea individualității unei contravenții în cadrul unui grup în funcție de obiectul special, partea specială este divizată în articole, alineate.

Obiectul juridic nemijlocit (special) este subordonat celui generic, corelația dintre cele două categorii fiind una de tip specie-gen. Orice contravenție afectează atît obiectul juridic nemijlocit (special), cît și pe cel generic. În unele cazuri obiectul nemijlocit coincide cu cel generic.

Savantul român A. Hotca examinează două forme de obiecte juridice ale contravenției: *generice* și *specifice*.

Obiectul juridic generic, menționează autorul, este acea specie de obiect al contravenției ce constă în valoarea socială fundamentală ce naște un fascicol de relații sociale reprezentînd criteriul folosit de legiuitor pentru asocierea mai multor contravenții într-un grup. Altfel spus, obiectul juridic generic este valoarea socială ce formează protecția mai multor norme contravenționale. Este obiect juridic de grup, spre exemplu, relațiile sociale referitoare la protecția consumatorilor, în cazul contravențiilor privind calitatea produselor.

Obiectul juridic specific este acea categorie de obiect al contravenției care constă în valoarea socială ocrotită în particular de o anumită normă contravențională și relațiile sociale generate de aceasta. Obiectul juridic specific este subsumat celui generic, deoarece corelația între cele două categorii este una

specie-gen. Se poate spune că, orice contravenție vatămă atît obiectul juridic special, cît și pe cel generic. În schimb, nu orice contravenție are, pe lîngă obiectul generic, și un obiect juridic special, care să fie o formă particulară a celui generic căruia i se subordonează [16, p. 122].

Nu se poate spune însă că o contravenție vatămă, întotdeauna, numai o singură valoare socială. Din rațiuni de tehnică legislativă, de politică juridică și din cauza asemănărilor dintre unele contravenții, legiuitorul, în funcție de o anumită valoare socială importantă, grupează contravențiile în acte normative. De pildă, contravențiile referitoare la regimul circulației pe drumurile publice sînt reglementate în Codul rutier și regulamentul de aplicare a acestuia. Asocierea mai multor contravenții într-un grup de contravenții se face în raport de o valoare socială fundamentală și servește la clasificarea acestora [16, p. 122].

De menționat că sînt unele contravenții, care au obiecte juridice alternative dar acestea nu-și pierd unitatea. Pentru existența contravenției este suficientă vătămarea uneia dintre valorile sociale prevăzute de legea alternativă. Folosind categoriile de obiect juridic generic și specific, legiuitorul grupează, de regulă, contravențiile în cadrul legii în titluri, capitole, secțiuni sau articole.

În funcție de conținutul valorilor atentate, deosebim următoarele categorii ale obiectului juridic special: *obiect simplu al contravenției sau unic* – este în cazul în care ca obiect servește o singură valoare socială și relațiile corespunzătoare acesteia, spre exemplu, contravenția prevăzută în art. 69 ”Înjuria” are ca obiect simplu – ”onoarea și demnitatea persoanei”; *obiect juridic complex* – cînd prin fapta prejudiciabilă sînt vătămăte două sau mai multe relații sociale, cea mai importantă din aceasta avînd natura acestei contravenții. Deci, contravenția prin care se atentează

concomitent la două sau mai multe obiecte are obiect complex.

Obiectul complex e format din obiectul *principal* și *suplimentar* (*secundar, adiacent*) [16, p. 123].

Obiectul principal este acel obiect care este protejat de legea contravențională și determină esența contravenției. Obiectul principal este obiectul care corespunde după conținut cu obiectul generic. Calificarea contravenției este efectuată numai după obiectul principal al ei.

Obiectul secundar este acela căruia i se aduce atingere prin contravenția care este îndreptată nemijlocit asupra altui obiect, adică asupra obiectului principal, de exemplu: acostarea jignitoare a cetățeanului (art. 354 Codul contravențional al RM) are ca obiect nemijlocit principal cinstea și demnitatea persoanei concrete, iar ca obiect nemijlocit secundar ordinea publică.

Obiectul material al contravenției este format din bunul, lucrul sau valoarea împotriva cărora se îndreaptă acțiunea sau inacțiunea incriminată și asupra cărora se răsfîng urmările provocate, aducându-se, astfel, atingere relațiilor sociale ocrotite de norma contravențională. Dacă obiectul contravenției este întotdeauna o valoare socială, anumite interese, atunci obiectul material al contravenției este întotdeauna o substanță materială [4, p. 107]. Prin urmare, obiectul contravenției este o categorie abstractă, inaccesibil pentru perceperea directă, iar obiectul material are întotdeauna un conținut material accesibil pentru perceperea cu ajutorul organelor de simț. Astfel, contravenția de neexecutare a sentinței, hotărârii sau deciziei judecătorești (art. 318 CC al RM), obiectul material va constitui, după caz, paguba materială exprimată în valori materiale ocrotite. Obiectul material nu există la toate contravențiile, ci numai la acelea la care valoarea socială ocrotită constă sau se exprimă într-o entitate materială, ca urmare – unele contravenții pot să nu aibă obiect material.

Apariția obiectului contravenției (intrarea în vigoare a normei contravenționale materiale) determină apariția *raportului contravențional de conformare*. Toate persoanele fizice și juridice sînt obligate să se conformeze regulilor de conduită stipulate în aceste norme juridice, în caz contrar, statul amenință cu aplicarea constrîngerii statale, prevăzute în sancțiunea normei materiale respective.

B. Latura obiectivă a contravenției. După cum am menționat mai sus, fiecare element din conținutul contravenției este format dintr-un sistem de trăsături caracteristice prevăzute în normele de drept contravențional. Latura obiectivă, ca element constitutiv al contravenției, este alcătuită din acele trăsături ce caracterizează materialitatea faptei. Reprezentanții doctrinei penale includ în categoria trăsăturilor obligatorii ale laturii obiective: *pericolul social, consecințele negative, raportul causal*.

În opinia M. Orlov, latura obiectivă a contravenției trebuie înțeleasă plecînd de la ideea că pericolul social și ilicitul sînt, totuși, trăsături globale care rezultă din interacțiunea tuturor trăsăturilor caracteristice ale contravenției și, prin urmare, nu pot fi luate în considerație izolat, atribuindu-le un element concret [9, p. 152].

În ceea ce privește consecințele și raportul causal, definiția legală a contravențiilor nu constituie precizări cu privire la consecințele lor dăunătoare. De aceea, latura obiectivă a contravenției va cuprinde, în mod obligatoriu, numai acele trăsături ce caracterizează materialitatea faptei sancționate. Dacă pornim de la faptul că majoritatea normelor contravenționale materiale au un conținut formal, și nu unul material, atunci putem trage concluzia că anume fapta, adică *acțiunea sau inacțiunea este principala trăsătură* a laturii obiective a contravenției [9, p. 153].

Latura obiectivă a contravenției

ei arată conținutul și modalitatea atentării subiectului asupra obiectului (valorilor protejate). Ea poate fi definită ca acțiunea sau inacțiunea ilicită producătoare de consecințe socialmente periculoase sau care amenință anumite valori, relații sociale, bunuri ori interese legitime și care este considerată ca ilicită în legea contravențională [4, p. 106].

Într-o altă accepțiune latura obiectivă a contravenției este manifestarea exterioară a persoanei – adică fapta care prin rezultatul produs lezează sau pune în pericol valorile ocrotite prin legea contravențională [8, p. 94].

În doctrina autohtonă majoritatea autorilor sînt de părerea că părțile componente ale laturii obiective sînt: *elementul material, rezultatul periculos, raportul de cauzalitate* și unele condiții de *loc, timp, mod, împrejurări* [9, p. 154].

Elementul material se manifestă prin acțiune sau inacțiune. De exemplu, contravențiile prevăzute în art. 109 CC al RM pot fi săvîrșite atît prin acțiune – încălcarea regimului de protecție a apelor, avînd drept urmare poluarea acestora, eroziunea solurilor și alte fenomene dăunătoare (alin. (1)), cît și prin inacțiune – nerespectarea limitelor și regimului de protecție a perdelelor forestiere de protecție a apelor (alin. (5)).

Rezultatul social periculos (consecințele sau urmările prejudiciabile) este lezarea sau punerea în pericol a obiectului juridic al contravenției prin comiterea unei fapte cu pericol social și se manifestă prin vătămarea efectivă sau prin starea de pericol.

Legătura de cauzalitate reprezintă al treilea semn al laturii obiective a contravenției. Raportul causal reprezintă una dintre cele mai dificile probleme nu numai din teorie, dar și din practică.

Raportul causal dintre acțiunea sau inacțiunea contravențională și consecințele criminale reprezintă semnul principal, numai în cazul

componenței materiale. În unele situații stabilirea raportului causal nu prezintă dificultăți, fiind ușor a se dovedi că o anumită consecință a fost provocată de acțiunea ilegală a unei persoane, a cărei activitate nu a fost precedată sau însoțită de alte cauze sau împrejurări ce complică rezolvarea problemei date. În alte situații, în procesul stabilirii raportului de cauză apar însă probleme, mai ales atunci când consecința a fost precedată de mai multe acțiuni care sînt concomitente, din partea mai multor persoane sau anumite împrejurări care au influențat, într-o măsură oarecare, producerea rezultatului periculos [18, p. 70].

Locul, timpul, modul și împrejurările în care se comite contravenția poartă un caracter facultativ. Ele devin obligatorii doar atunci când legiuitorul le include în componența de contravenție: de exemplu, contravențiile prevăzute în art. 355 CC al RM – consumul de băuturi în locuri publice și apariția în stare de ebrietate în locuri publice – sînt condiționate de săvîrșirea lor în loc public.

Consumul de băuturi alcoolice în locurile permise de autoritățile administrației publice locale sau aflarea în stare de ebrietate în afara locurilor publice nu constituie latura obiectivă a contravențiilor prevăzute de art. 355 alin. (1) și (2) ale CC al RM.

Pluralitatea laturilor obiective. Stabilirea corectă a laturii obiective a faptei contravenționale imputate este una dintre condițiile de bază a încadrării juridice corecte a faptei ilicite comise, și, ca urmare, a aplicării corecte și legitime a constrîngerii statale față de făptuitorul ei.

De menționat că dispozițiile unor norme materiale din Codul contravențional conțin cîteva variante ale laturii obiective a contravenției. De exemplu, art. 96 alin. (1) ”Încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe” are 7 variante ale laturii obiective, adică o com-

ponență de contravenție, însă cu 7 variante diferite ale acțiunilor sau inacțiunilor, prin care are loc atențarea la valorile sociale, protejate de această normă; art. 169 ”Încălcarea normelor de desfășurare a activităților licențiate în domeniul energetic” – respectiv 15 variante; art. 177 ”Încălcarea legislației și documentelor normative în construcții” alin. (1) - (14), alin. (2) - (10); art. 345 alin. (1) ”Încălcarea regulilor din domeniul metrologiei” – 8 variante etc. Deci, stabilirea și probarea prin probe acumulate și administrate a acțiunii sau inacțiunii concrete (laturii obiective), prin care subiectul activ al contravenției a atentat la valorile sociale, prevăzute în ipoteza normei materiale concrete – este una dintre sarcinile prioritare ale agentului constator în procesul pornirii procedurii contravenționale și cercetării cazului. În unele cazuri, conținutul laturii obiective a contravenției este influențat și de forma ei.

Unitatea contravențională. În literatura de specialitate sînt diverse opinii referitoare la formele, modalitățile și felurile contravenției [16, p. 152-154; 8, p. 55-59].

Vom menționa numai că contravenția ca fenomen sociouman este o manifestare de comportament obiectivă a omului, avînd o existență unitară în materialitatea sa. Contravenția este însă și o unitate juridică, fiindcă fiecare faptă ce constituie o contravenție reprezintă o concretizare a conceptului de contravenție existent în norma legală. Elementele contravenției se prezintă în interdependență, ceea ce dă unitate faptei contravenționale. Unitatea și pluralitatea de contravenții sînt categorii juridice ce se raportează la o bază de evaluare – contravenția. Vom fi în prezența unității contravenționale dacă prin raportare la baza de evaluare vom identifica elementele unei singure contravenții. În schimb, va exista pluralitate de contravenții dacă activitatea analizată va cuprinde ele-

mentele ale mai multor contravenții [19, p. 152].

În funcție de structura elementului material și rezultatul produs, *unitatea contravențională* poate fi simplă sau complexă. Problema unității contravenției există numai dacă bazei de evaluare – contravenția – îi atașăm și o altă coordonată, anume ca pluralitatea de acțiuni sau inacțiuni să fie realizată de același făptuitor. Contravenția este luată în considerare ca bază de evaluare prin prisma părții esențiale a contravenției, iar nu și referitor la condițiile accidentale sau circumstanțe. Față de aceste precizări vom spune că avem unitate contravențională dacă activitatea ilicită a unei persoane realizează conținutul unei singure contravenții, chiar dacă o parte din această activitate îmbracă și forma unei categorii de ilicit extracontravențional. În cazurile în care activitatea ilicită a unui făptuitor îndeplinește condițiile de existență ale mai multor contravenții va exista pluralitate de contravenții [16, p. 152].

Noi ne aprofundăm în polemica științifică referitor la formele, modalitățile și felurile contravenției, deoarece legislația contravențională națională prevede doar trei feluri de contravenții: *contravenția continuă*, *contravenția prelungită* și *tentativa*.

Contravenția continuă este diferită și este acea formă a unității naturale contravenționale care constă în prelungirea în timp a elementului material (acțiunii sau inacțiunii) și a procesului de producere a rezultatului pînă la un moment viitor consumării, pe cînd activitatea contravențională este oprită datorită unei energii contrare.

Contravenția continuă este una dintre formele unității contravenționale ce cunoaște o evoluție temporară datorită existenței în timp a acțiunii sau inacțiunii ce constituie elementul material al *laturii obiective a contravenției*.

Potrivit Codului contravențional al RM, se consideră **contravenție**

continuă fapta care se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, într-un timp nedeterminat, a activității contravenționale. În cazul contravenției continue nu există pluralitate de contravenții.

Contravenția continuă se consumă în momentul încetării acțiunii sau inacțiunii contravenționale sau al survenirii unor evenimente care împiedică această activitate [3, art. 11].

În cazul contravenției continue, latura obiectivă a contravenției se va manifesta prin activitate ilicită de același gen, însă, desfășurată într-o perioadă nedeterminată. De exemplu, persoana ce a consumat substanțe narcotice sau alte substanțe psihotrope fără prescripția medicului (art. 85 alin. (1) CC al RM) a intrat în raport contravențional de conflict cu prevederile normei juridice date în momentul consumului pentru prima dată. Însă, indiferent de faptul cât timp se va desfășura această activitate ilicită, contravenția va fi consumată în cazul în care:

a) adresării benevole a consumatorului la o instituție medicală pentru a i se acorda asistența necesară în legătură cu consumarea ilegală a substanțelor narcotice și/sau a altor substanțe psihotrope;

b) activitatea ilegală privind consumul de substanțe narcotice și/sau a altor substanțe psihotrope va fi constatată de către agentul constator.

În primul caz, în temeiul art. 85 alin. (2) va fi întreruptă răspunderea contravențională. În cel de-al doilea caz, dacă consumatorul este subiect al răspunderii contravenționale și se va găsi vinovat, va fi pedepsit potrivit sancțiunii normei materiale respective.

Contravenția prelungită. Se consideră *contravenție prelungită* fapta săvârșită cu o unică intenție, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni și/sau inacțiuni contravenționale identice comise cu un singur scop, alcătuind în ansamblu o contravenție.

Contravenția prelungită se consumă în momentul săvârșirii ultimei acțiuni sau inacțiuni contravenționale [3, art. 12].

De exemplu, latura obiectivă a contravenției prevăzută în art. 265 CC al RM se va manifesta prin activitatea privind:

1) achiziționarea mărfurilor, produselor ori a materiei prime fără dovada originii și a provenienței lor, dacă dispunerea de o asemenea dovadă este obligatorie conform legii;

2) păstrarea lor;

3) transportarea spre comercializare;

4) comercializarea ilicită.

Această contravenție se va considera ca fiind prelungită dacă va fi consumată cel puțin după a doua acțiune ”păstrarea valorilor materiale”.

Tentativa este acea formă a contravenției după fazele desfășurării acesteia în timp, consideră A. Hotca, care constă în punerea în executare a intenției de a săvârși contravenția, executare ce a fost întreruptă sau nu și-a produs efectul [16, p. 156]. Tentativa face parte din faza executării contravenției, deoarece ea presupune realizarea în întregime sau parțial a elementului material al contravenției. Fiind o faptă realizată parțial, tentativa trebuie să aibă un tratament juridic diferit față de cel al faptei consummate.

După S. Furdul, *tentativa* se caracterizează prin *trei semne*:

a) acțiunile făptuitorului sînt îndreptate nemijlocit spre comiterea contravenției concrete;

b) făptuitorul nu duce contravenția pînă la capăt și fapta lui rămîne neterminată;

c) făptuitorul nu și-a realizat rezultatul contravențional din cauze independente de voința sa [8, p. 96].

În viziunea autorului nominalizat, se deosebesc două modalități ale tentativei de contravenție:

1) tentativa consumată are loc

atunci cînd persoana a comis toate acțiunile sau inacțiunile pe care le consideră necesare pentru a comite contravenția, însă rezultatul dorit n-a survenit din cauze independente de voința ei;

2) tentativa consumată are loc atunci cînd persoana n-a comis toate acțiunile sau inacțiunile pe care le consideră necesare pentru obținerea rezultatului contravențional dorit. De exemplu, rezultatul nu a fost cel scontat, din cauza rezistenței opuse de persoana vătămată prin contravenție [8, p. 96].

Sub *aspect obiectiv*, tentativa reprezintă, în primul rînd, un început de executare a acțiunii îndreptate nemijlocit împotriva valorii sociale ocrotite de dreptul contravențional. Făptuitorul, prin diverse metode, atentează la obiectul concret și creează un pericol real de a-i cauza o daună, iar în unele cazuri chiar îi cauzează o anumită daună [4, p. 105].

O altă trăsătură a aspectului obiectiv al tentativei constă în faptul că acțiunea începută nu și-a produs efectul din cauze independente de voința făptuitorului. Aceste cazuri se constituie din împrejurări apărute contrar voinței făptuitorului, care întrerup acțiunile și fac imposibilă continuarea lor sau care înlătură producerea rezultatului. Tentativa, sub *aspect subiectiv*, se distinge prin caracterul intenționat al faptei (practic – intenția directă).

În funcție de caracterul intenționat al tentativei și al cauzelor ce înlătură producerea rezultatului, tentativa poate apărea sub formă de tentativă asupra unui *obiect nul* sau de tentativă cu *mijloace nule* [11, p. 91].

Tentativa asupra unui obiect nul se consideră fapta prin care se atentează la valorile sociale ocrotite de legea contravențională, însă acțiunile comise nu cauzează și nu au putut cauza daune din cauza greșelii autorului, deoarece obiectul lipsea în momentul atentatului

sau avea calități atât de bune, încît – prin acțiunile întreprinse – el nu putea fi vătămat.

Tentativa cu mijloace nule survine în cazul în care consumarea contravenției nu a fost posibilă din cauza insuficienței sau defectuoșității mijloacelor folosite.

Prevederile doctrinare în ceea ce privește definiția de tentativă au fost practic preluate și de legislatorul național, care constată: ”Se consideră tentativă de contravenție acțiunea sau inacțiunea intenționată, îndreptată nemijlocit spre săvîrșirea unei contravenții care, din cauze independente de voința făptuitorului, nu și-a produs efectul” [3, art. 13].

Această reglementare a tentativei este completată prin conținutul normelor juridice prevăzute de articolele 26 și 28 ale CC al RM. Prima normă juridică ne indică precum că una dintre cauzele ce înlătură răspunderea contravențională poate fi tentativa. Cea de-a doua normă juridică are următorul conținut: ”În cazul contravenției neînsemnate, organul (persoana cu funcție de răspundere) împuternicit să rezolve cazul poate înlătura răspunderea contravențională, limitîndu-se la adresarea unei observații verbale făptuitorului. Se consideră neînsemnată tentativa de contravenție pentru care prezentul cod prevede în calitate de sancțiune maximă aplicarea unei amenzi de pînă la 10 unități contravenționale.”

Din cele menționate, tragem concluzia că orice tentativă de contravenție se consideră neînsemnată și că făptuitorului ei îi poate fi înlăturată răspunderea contravențională.

Apariția laturii obiective a contravenției, adică atentarea reală la obiect, constituie *fapta contravențională* (obiectul contravenției și latura obiectivă) mărturisește apariția raportului de conflict, care urmează a fi curmat (stopat) cît mai rapid prin aplicarea măsurilor de

constrîngere statală în scopul minimizării daunei pasibile.

C. Subiectul contravenției. În literatura de specialitate, sintagma ”subiectul contravenției” este, deseori, asociată cu sintagma ”făptuitorul ilicitului contravențional”, fapt care este, cel puțin, discutabil. Considerăm că orice subiect al dreptului contravențional are, practic, în fiecare caz aparte o calitate concretă determinată de lege.

Contravenția, fiind o activitate ilicită, este atribuită unei persoane care a încălcat obligația de conformare. Cu excepția minorilor sub 16 ani și iresponsabililor permanenți, toți membrii societății sînt susceptibili de a săvîrși contravenții, avînd calitatea de subiecți activi ai contravenției. Pe de altă parte, toți subiecții de drept contravențional sînt titulari de valori sociale care pot fi vătămate prin contravenție, astfel aceștia devenind subiecți pasivi. Așadar, fie activi, fie pasivi, toți subiecții de drept contravențional pot fi antrenați în săvîrșirea unei contravenții.

Prin subiect, în general, în literatura juridică se înțelege calitatea de subiect de drept, noțiune ce exprimă ”calitatea, capacitatea, însușirea, aptitudinea sau posibilitatea care îngăduie oamenilor să participe individual sau colectiv la raporturi juridice ca titulari de drepturi și obligații” [19, p. 384], adică subiectul de drept este titularul drepturilor și obligațiilor juridice.

Generic, sînt subiecți de drept atît titularul drepturilor și obligațiilor izvorîte direct din lege, cît și titularul drepturilor și obligațiilor rezultate din raporturile juridice sau din săvîrșirea faptelor juridice [19, p. 384].

Subiecții contravenției sînt contravenientul (subiectul activ) și victima (subiectul pasiv). Subiecții contravenției sînt factori preexistenți comiterii contravenției pentru că subiectul activ și cel pasiv erau în ființă înainte săvîrșirii acesteia. Noțiunea de ”subiect al contraven-

ției” nu trebuie confundată cu cea de ”subiect de drept contravențional”, deoarece acesta constituie genul proximal al speciei subiect al contravenției. Diferența specifică o reprezintă subiectele raporturilor contravenționale de conformare.

Raporturile contravenționale de cooperare sînt acele raporturi juridice care se nasc prin intrarea în vigoare a legii contravenționale care stabilește contravenția, între stat și persoanele obligate să se supună conduitei prevăzute de norma contravențională. *Subiectele de drept contravențional* sînt persoanele între care există raporturi juridice contravenționale de conformare și cele de conflict (de contradicție, de represiune, de constrîngere sau de răspundere).

Reieșind din aceste precizări, rezultă că *subiecții contravenției sînt subiecți de drept contravențional care apar în calitate de părți ale raportului juridic contravențional de conflict, adică persoanele implicate în comiterea contravenției, prin săvîrșirea acesteia sau prin suportarea consecințelor sale* [4, p. 109].

Subiecții contravenției sînt persoanele trase la răspundere contravențională (delincvenții) – *subiectul activ* (statutul lui juridic fiind stipulat în art. 384 din Codul contravențional al RM) și victima – *subiect pasiv* (art. 387 din Codul contravențional al RM).

Numai oamenii pot fi subiecți de drept, individual, ca *persoane fizice*, sau în cadrul organizat al unor grupări sociale, ca *persoane juridice*.

După cum am menționat, *calitatea de subiect de drept nu poate fi însă identificată cu cea de subiect al contravenției sau al răspunderii juridice*. Întra-devăr, subiect al contravenției poate fi numai un subiect de drept contravențional, dar aceasta nu înseamnă că toți subiecții de drept contravențional sînt și subiecți activi ai contravenției. O asemenea calitate o dobîndesc nu-

mai acei care săvârșesc fapte ilicite [19, p. 384]. Ca atare, *subiect al răspunderii juridice este persoana fizică sau juridică împotriva căreia se exercită constrângerea statală prin aplicarea sancțiunilor juridice* [20, p. 109].

Subiectele contravenției, menționează Sergiu Furdui [8], sînt factorii preexistenți comiterii contravenției, care apar în calitate de părți ale raportului juridic contravențional de conflict, adică persoanele implicate în comiterea contravenției, prin acțiune sau inacțiune ori prin suportarea consecințelor contravenționale.

1. Noțiunea de subiect activ al contravenției. Este subiect activ al contravenției sau contravenient *persoana fizică sau juridică care comite o faptă prevăzută de legea contravențională prin acte de executare, de determinare sau de complicitate* [16, p. 124].

Subiectul activ al contravenției nu se confundă cu făptuitorul, deoarece calitatea de făptuitor (contravențional) este dată de împrejurarea comiterii unei fapte prevăzute de legea contravențională, care poate sau nu să fie contravenție. Făptuitorul devine contravenient numai dacă fapta pe care a comis-o realizează toate condițiile obiective și subiective de existență a contravenției. Corelația dintre noțiunea de făptuitor și contravenient este una gen-specie.

De asemenea, subiectul activ al contravenției, așa cum am văzut mai înainte, nu trebuie confundat cu subiectul de drept contravențional, noțiune mai largă, ce cuprinde toate persoanele implicate în raporturi juridice contravenționale, respectiv subiectele active și pasive ale raporturilor juridice contravenționale de conformare și conflict.

Dintre subiectele raporturilor juridice contravenționale, **contravenientul** se identifică numai cu subiectul pasiv al răspunderii contravenționale.

2. Condițiile generale ale su-

biectului activ – persoana fizică. Determinarea corectă a condițiilor generale ale subiectului activ al contravenției (persoana fizică) este condiționată de clasificarea lor, trăsăturile ce caracterizează un subiect activ particular.

La acest capitol, în literatura de specialitate lipsește consensul de opinie. Unii savanți divizează subiecții activi ai contravenției în *două grupe: generală și specială* [4, p. 110; 8, p. 93; 15, p. 57]. Alții consideră că există și al treilea grup de subiecți activi ai contravenției – subiect activ **deosebit** [7, p. 166].

În ce privește clasificarea subiecților activi ai contravenției, în doctrina dreptului contravențional românesc se examinează ”pluralitatea de făptuitori (contravenienți)”.

În viziunea savantului A. Hotca, există pluralitate de contravenienți (făptuitori) în cazul în care mai multe persoane săvârșesc împreună o contravenție [16, p. 133-140].

Persoana ce cooperează la comiterea unei contravenții, menționează autorul, poartă denumirea de participant. Ultimul poate fi denumit ca fiind persoana ce contribuie la săvârșirea unei contravenții în calitate de **autor, investigator sau complice**. Ceea ce leagă o pluralitate de contravenții (făptuitori) și dă substanță acesteia este conlucrarea persoanelor implicate în comiterea contravenției. În lipsa unei cooperări nu sîntem în prezența unei particularități de făptuitori, ci a unui concurs de fapte individuale [16, p. 133-134].

Odată ce legiutorul național nu utilizează instituția ”pluralitatea de contravenții”, ne limităm doar la această constatare, fără a supune unui studiu mai larg instituția juridică nominalizată și ne vom referi doar la primele două variante de clasificare.

După D. Bahrah, trăsăturile caracteristice unui *subiect activ general* sînt: **vîrsta și discernămîntul** [15]. Savanții A. Hotca, S. Furdui,

V. Guțuleac consideră că subiectului activ al contravenției, pe lângă **vîrstă și discernămînt**, îi sînt caracteristice **libertatea de voință și acțiunea** [16; 8; 4].

Subiectul activ special al contravenției este stabilit în funcție de anumite situații particulare ale unor categorii de cetățeni, categorii care pot fi grupate, la rîndul lor, în baza mai multor criterii:

a) după particularitățile muncii prestate (funcționar de stat, persoană cu funcție de răspundere, șofer, medic etc.);

b) alte particularități ale statutului său juridic (de exemplu, militar, invalid) [7, p. 166].

Pentru ca o persoană fizică să poată fi *subiect activ general* al unei contravenții, potrivit legislației naționale, ea trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

a) să aibă la momentul săvîrșirii contravenției *vîrsta împlinită de 18 ani* [3, art. 16 alin.(1)], iar pentru anumite fapte expres prevăzute de legea contravențională – între 16 și 18 ani [3, art. 16 alin. (2)] și să aibă discernămînt;

b) să fie responsabilă. Responsabilitatea este starea psihofizică a unei persoane de a avea capacitatea reprezentării conduitei sale și a urmărilor acesteia, orientîndu-și în mod voit energia sa fizică în raport cu această conduită.

Din perspectiva dreptului, menționează A. Hotca, responsabilitatea există sau nu, dar din punct de vedere medical ea poate avea mai multe grade de intensitate [16, p. 125]. Așa precum am menționat, omul perfect normal fiind o excepție, quasitotalitatea oamenilor au unele deficiențe psihofizice. Eventualele alterări ale facultăților mintale ale contravenientului vor fi apreciate cu ocazia individualizării sancțiunilor aplicabile, dar ele nu produc nici un efect referitor la existența responsabilității sale. Sînt legislații care consideră diminuarea responsabilității o cauză de atenuare a răspunderii.

În opinia noastră și în dreptul nostru contravențional ar trebui reglementată responsabilitatea diminuată, ca o stare de atenuare a răspunderii contravenționale ori ca o circumstanță atenuantă personală.

Responsabilitatea – condiție a subiectului activ al contravenției – nu se confundă cu responsabilitatea juridică sau răspunderea juridică. Prin urmare, responsabilitatea – condiție a subiectului activ al contravenției - este o categorie psihologică ce vizează capacitatea psihofizică a omului de a realiza semnificația. Răspunderea juridică și responsabilitatea juridică sînt categorii juridice [16, p. 125];

c) să dispună de libertatea de voință și acțiune, adică să nu fie constrîns (fizic sau psihic) de către o altă persoană să comită contravenția, deci să-și poată determina și dirija liber voința și acțiunea sa.

Subiectul activ al contravenției, pe lângă condițiile obligatorii pentru subiectul activ general, trebuie să întrunească și o condiție suplimentară – să aibă o anumită calitate (să fie persoană cu funcție de răspundere – art. 16 alin. (6); să aibă statut de militar în termen, art. 16 alin. (5); să fie posesor al permisului de conducere, al permisului de armă individuală etc.). De exemplu, legea contravențională (art. 16 alin. (6) și (7)) stipulează că persoana cu funcție de răspundere (persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat, autoritate publică centrală sau locală, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin lege, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorităților publice sau acțiunilor administrative de dispoziție, organizatorice ori economice) este pasibilă de răspundere contravențională pentru săvîrșirea unei fapte prevăzute de Codul contravențional în cazul: a) folosirii intenționate a atribuțiilor sale contrar obligațiilor de serviciu; b) depășirii vîdite a drepturilor și atribuțiilor acordate

prin lege; c) neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.

În lipsa condițiilor enunțate, persoana cu funcție de răspundere vinovată de comiterea unei contravenții răspunde conform dispozițiilor generale.

Poziția doctrinarilor în ceea ce privește clasificarea subiecților activi ai contravenției în general și special este preluată și de către legiuitorul național. O bună parte a normelor materiale din Codul contravențional (art. art. 290, 291, 332 etc) conțin două sancțiuni – una pentru subiectul general, iar alta pentru subiectul special.

Trăsăturile caracteristice ale subiectului general și special sînt incluse în conținutul contravenției. Dar, în afară de aceste trăsături, în normele de drept sînt stabilite și alte circumstanțe ce caracterizează subiectul, printre care pot fi: gravitatea femeilor, vîrsta, starea sănătății, statutul de deputat etc. De exemplu, una dintre normele juridice ale Codului contravențional al RM arată că, privarea de dreptul de a conduce vehicule nu poate fi aplicată persoanei cu dizabilități care folosește vehiculul ca unic mijloc de deplasare [3, art. 35 alin. (2)]; o altă normă constată că munca neremunerată în folosul comunității nu poate fi aplicată persoanelor declarate invalizi de gradul I și de gradul II, militarilor în termen, militarilor și efectivului atestat al organelor afacerilor interne, angajați în bază de contract, femeilor gravide, persoanelor care sînt unicul întreținător al copilului cu vîrsta de pînă la 8 ani și nici persoanelor care au împlinit vîrsta generală de pensionare [3, p. 37 alin. (7)].

Pentru a sintetiza aceste trăsături, de către savanții autohtoni M. Orlov și Ș. Belecciu, a fost folosită noțiunea de ”subiect deosebit”. Subiectul deosebit conține însușiri ce nu sînt incluse în conținutul contravenției, dar care determină mărirea și tipul pedepselor, ordinea de

aplicare a acestora [9, p. 166]. Trăsăturile caracteristice subiectului ”deosebit” sînt stabilite, de regulă, în partea generală a Codului contravențional al RM sau de alte acte normative și nu influențează la calificarea faptei, ci doar la pedepsele aplicabile.

3. Subiect activ al contravenției persoană juridică. În concepția Codului cu privire la contravențiile administrative din 1985, persoana juridică nu putea fi subiect al contravenției (eventual, nici al răspunderii contravenționale). Actuala lege contravențională a mers pe calea recomandată de Consiliul Europei – de a recunoaște în legislația contravențională (și în cea penală) persoana juridică drept subiect activ al contravenției. Astfel, reglementînd particularitățile răspunderii contravenționale a persoanei juridice ca subiect al contravenției, Codul contravențional al Republicii Moldova (art. 17) stipulează:

”(1) Este pasibilă de răspundere contravențională persoana juridică, cu excepția autorităților publice și instituțiilor publice, în cazurile prevăzute de prezentul cod, pentru contravențiile săvîrșite în numele său ori în interesul său de către organele sale ori de reprezentanții acestora și care corespunde uneia dintre următoarele condiții:

a) este vinovată de neîndeplinirea sau de îndeplinirea necorespunzătoare a dispozițiilor legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții pentru desfășurarea unei anumite activități;

b) este vinovată de desfășurarea unei activități ce nu corespunde actelor sale constitutive ori scopurilor declarate;

c) fapta care a cauzat sau a creat pericolul cauzării de daune în proporții considerabile unei alte persoane, societății ori statului a fost săvîrșită în interesul acestei persoane, a fost admisă, sancționată, aprobată, utilizată de organul său împuternicit ori de persoana cu funcție de răspundere.

(2) Persoana juridică răspunde contravențional în cazul în care norma materială din partea specială a Cărții întii prevede expres sancționarea ei.

(3) Dacă în partea specială a Cărții întii este prevăzută răspunderea contravențională a unei persoane juridice, întreprinderea individuală răspunde ca persoană juridică.

(4) Răspunderea contravențională a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru contravenția săvârșită.”

Norma juridică citată determină următoarele *semne* ce caracterizează persoana juridică drept subiect al contravenției: a) să fie constituită în modul prevăzut de lege; b) să fi comis una dintre contravențiile expres prevăzute de norma materială a Codului contravențional; c) contravenția să fie săvârșită în numele ori în interesul persoanei juridice de organele sale ori de reprezentanții acestor organe [4, p. 112]. Totodată, legea contravențională prevede că persoana juridică va fi subiect al răspunderii contravenționale dacă va întruni *una dintre condițiile* stipulate în art. 17 alin. (1) literile a) b) și c).

Legea contravențională nu definește noțiunea de persoană juridică. Potrivit Codului civil al RM (art. 55): ”Persoana juridică este organizația care posedă un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobândească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și personale nepatrimoniale, să-și asume obligații, poate fi *reclamant* și *pîrît* în instanța de judecată”. Ea se consideră constituită din momentul înregistrării și din acest moment are *capacitate de folosință* (art. 60 alin. (1) din Codul civil) și *de exercițiu* (art. 61 alin. (1) din Codul civil). Numai din acest moment între persoana juridică și stat poate să apară un raport juridic contravențional de conflict. Prin urmare, persoana juridică poate fi considerată subiect

al contravenției din data înregistrării ei de către stat.

Nu orice persoană juridică, în sensul prevederilor Codului civil (art. 55), poate fi însă subiect al contravenției. Există și excepție de la această regulă generală. Potrivit Codului contravențional (art. 17 alin. (1)), autoritățile publice și instituțiile publice nu pot fi subiecți activi ai contravenției.

De menționat că instituția ”răspunderii contravenționale a persoanei juridice” este o noutate absolută atât pentru doctrina națională, cât și pentru legislator. Din aceste considerente, pentru știința dreptului contravențional rămân fără răspuns multiple întrebări în ceea ce privește: 1) *persoana juridică ca subiect activ al contravenției*; 2) *mecanismul desfășurării ilicitului contravențional (latura obiectivă a contravenției)*; 3) *manifestarea laturii subiective a persoanei juridice*; 4) *realizarea principiilor individualizării pedepsei și răspunderii contravenționale personale etc.*

4. Subiectul pasiv al contravenției (victima). Subiectul pasiv al contravenției este *persoana fizică sau juridică titulară a valorii sociale vătămate prin contravenție*. Altfel spus, subiectul pasiv al contravenției este victima acesteia sau persoana vătămată. Spre deosebire de contravenient, victima nu trebuie să îndeplinească nici o condiție generală decât aceea de a i se fi cauzat o vătămare materială sau morală prin contravenție. Nu trebuie însă să se confunde, chiar dacă de cele mai multe ori este așa, persoana vătămată prin contravenție cu persoana prejudiciată prin aceasta [16, p. 131].

Persoana prejudiciată este cea care a suferit un prejudiciu material sau moral prin contravenție. Această persoană este subiect de drept civil, adică titulara acțiunii civile ce rezultă din săvârșirea contravenției. De exemplu, în cazul contravențiilor prevăzute de Capitolul IX din Codului contravențional al RM [3,

art. 109-158], privind protecția mediului, subiectul pasiv al majorității contravențiilor este statul, iar subiectul de drept civil poate fi persoana fizică sau juridică prejudiciată prin comiterea cu vinovăție a unei fapte contravenționale.

Așa cum am precizat anterior, subiectul pasiv al contravenției nu trebuie să îndeplinească condiții generale, dar unele norme de stabilire și sancționare a contravențiilor impun, pentru existența contravenției sau a unei variante calificate a acesteia, ca subiectul pasiv să aibă anumite calități sau însușiri. De exemplu, pentru existența contravenției prevăzute de art. 57 alin. (1) din Codul contravențional, subiectul pasiv trebuie să aibă calitatea de salariat al colectivului de muncă respective; pentru existența contravenției prevăzute în alin. (2) a aceleiași norme, subiectul pasiv trebuie să aibă calitatea de pensionar sau bursier [3, art. 57 alin. (1) și (2)].

Subiecții pasivi ai contravenției pot fi *clasificați* după mai multe criterii.

Astfel, în funcție de importanța subiectului, deosebim *subiecți pasivi principali* și *subiecți pasivi secundari*. Subiectul pasiv principal este persoana titulară a valorii sociale mai importante, iar subiectul pasiv secundar este titularul valorii sociale ocrotite alături de valorii sociale principale. În cazul impunerii unor condiții speciale, subiecții pasivi sînt *subiecți calificați*, iar în lipsa oricăror condiții subiecții contravenției sînt denumiți *subiecți simpli* [16, p. 132].

Statutul juridic al viuctimei ca subiect pasiv al contravenției este stipulat în legea contravențională [3, art. 387]. În norma juridică nominalizată sînt reglementate drepturile și obligațiile victimei, care, la rîndul său, condiționează responsabilitatea și răspunderea juridică a acestui participant la procedura contravențională.

Nu putem fi de acord cu poziția legislatorului în ceea ce privește

coraportul volumului de drepturi al victimei cu cel al subiectului activ al contravenției (persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional) [3, art. 384].

De exemplu, legea nu prevede dreptul victimei: a) să solicite audierea martorilor; b) să facă obiecții împotriva acțiunilor agentului constatator și să ceară consemnarea obiectivelor sale în procesul-verbal; c) să ia cunoștință de procesul-verbal încheiat de agentul constatator, să facă obiecții asupra corectitudinii lui, să ceară completarea lui cu circumstanțele care, în opinia sa, trebuie să fie consemnate; d) să ceară recuzarea reprezentantului autorității competente să soluționeze cauza contravențională, expertul, interpretul, traducătorul, grefierul etc.;

În viziunea noastră, lipsirea victimei de drepturile nominalizate poate contribui la lezarea intereselor legitime ale subiectului pasiv al contravenției și, în primul rând, în cazurile în care procesul contravențional se pornește doar *în baza plîngerii prealabile a victimei* (în cazul comiterii contravențiilor prevăzute în art. 69, 96-108 CC al RM).

Este absolut neclar faptul că dreptul victimei de a fi prezentă la examinarea cauzei contravenționale nu este justificat prin lege. În același timp, potrivit prevederilor legii contravenționale, poate avea loc "conducerea forțată în fața instanței de judecată a martorului sau a victimei care se eschivează de la prezentare" [3, art. 437].

Menționăm, spre uimirea noastră, prevederile normei juridice indicate nu se referă la subiectul activ al contravenției. Făptuitorul faptei contravenționale ce comite cu vinovăție contravenția nu poate fi supus "aducerii silite" pentru a participa la examinarea cauzei.

D. Latura subiectivă ca element al conținutului contravenției se referă la atitudinea psihică a contravenientului față de fapta săvârșită și urmările ei. Elementul principal al laturii subiective este vinovăția

cu formele ei. La majoritatea contravențiilor acest element constitutiv are forma **de intenție**, însă la unele fapte se poate întâmpla și culpa.

După cum s-a menționat deja, doctrina dreptului contravențional nu conține soluții de stabilire a laturii subiective, ca element constitutiv al contravenției comise de către persoana juridică.

Atitudinea psihică a făptuitorului (persoana fizică) față de acțiunile sau inacțiunile sale și consecințele acestora este formată din stări efective, cum sînt: motivele sau mobilurile care determină comiterea faptei; stări intelective, cum este atitudinea conștiinței față de faptă, adică vinovăția; stări volitive, cum este voința de a săvîrși fapta și scopul [21, p. 82].

Ca element al laturii subiective, prin voința de a săvîrși contravenția se înțelege că făptuitorul din inițiativa sa proprie și neconstrîns de nimeni a trecut la comiterea ei. Vinovăția este un semn principal al laturii subiective, care se manifestă în atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă săvîrșită și urmările acesteia.

Formele de bază ale vinovăției sînt: *intenția și imprudența*.

Intenția este cea mai răspîndită formă a vinovăției atât în practica judiciară, cît și în legislație.

Intenția directă se consideră numai în cazul în care persoana care a săvîrșit o contravenție își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile și le-a dorit [22, p. 165].

Intenția indirectă se consideră în cazul cînd persoana care a săvîrșit contravenția își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile și a admis în mod conștient survenirea acestor urmări.

Imprudența, la rîndul ei, are două forme: *sineîncrederea* și *încrederea exagerată în sine*.

Se consideră că fapta este comi-

să prin *imprudență*, forma *sineîncrederea*, atunci cînd persoana prevede caracterul social periculos al acțiunii sau inacțiunii sale, prevede consecințele social periculoase, însă nu le dorește și face tot posibilul pentru a le evita. În cazul *sineîncrederii*, persoana, prevăzînd caracterul social periculos al faptei sale și consecințele acesteia (elementul intelectual), nu dorește survenirea urmărilor (elementul volitiv).

Persoana comite o contravenție prin *imprudență* (*forma neglijenței contravenționale*) atunci cînd nu prevede caracterul social periculos al acțiunii sau inacțiunii sale, însă a avut și posibilitatea, și obligația să le prevadă.

Neglijența constituie unica formă a vinovăției în cazul în care persoana nu prevede caracterul social periculos al faptei sale.

Semnele facultative ale laturii subiective a contravenției.

Motivul – imboldul interior care determină persoana să săvîrșească contravenția și îi dirijează voința în momentul săvîrșirii ei.

Scopul – reprezentarea pe plan mintal a rezultatului ce va apărea în urma săvîrșirii faptei contravenționale, rezultatul urmărit de către făptuitor.

Componența contravenției (obiectul, latura obiectivă, subiectul, latura subiectivă) reprezintă baza juridică pentru calificarea faptei antisociale concrete, încadrarea ei în condițiile articolului (părții lui) concret din Codul contravențional al RM.

Fără vinovăție nu există componența contravenției, deci lipsește temeiul juridic pentru aplicarea pedepsei contravenționale.

Forma vinovăției – comiterea premeditată a contravenției sau comiterea contravenției din imprudență, de regulă, nu influențează încadrarea juridică a faptei comise și numai contribuie la realizarea principiului individualizării pedepsei contravenționale. Totodată, în unele cazuri forma vinovăției este

indicată direct în titlul normei materiale sau în dispoziție. De exemplu, vătămarea *intenționată* ușoară a integrității corporale [3, art. 78 alin. (1)]; distrugerea sau deteriorarea *intenționată* a bunurilor străine, dacă fapta nu reprezintă o infracțiune [3, art. 104 alin. (1)]; distrugerea sau deteriorarea *intenționată* în terenurile fondului forestier a semnelor de restricție [3, art. 132] etc.

În asemenea cazuri, latura subiectivă a contravenției se va manifesta numai prin intenție, vinovăția prin imprudență nu va constitui o contravenție.

Concluziile doctrinare privitoare la instituția vinovăției și formelor ei sînt foarte importante pentru dezvoltarea științei dreptului contravențional. În ceea ce privește aspectul aplicativ al concluziilor doctrinare, ele contribuie la desfășurarea activității aplicative ale normelor dreptului contravențional, însă legalitatea constatării contravențiilor, a vinovăției autorului lor depinde, în primul rînd, de respectarea strictă a prevederilor legii contravenționale: "Nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvîrșirea unei contravenții, nici supus sancțiunii contravenționale decît în conformitate cu legea contravențională [3, art. 5 alin. (1)]. Persoana poate fi sancționată numai pentru contravenția în a cărei pricină este dovedită vinovăția sa, cu respectarea normelor prezentului cod [3, art. 7]".

Este absolut clară, în viziunea noastră, poziția legiuitorului cu privire la formele vinovăției. Legea contravențională prevede două forme ale vinovăției: *intenția* și *imprudența* [3, art. 14 alin. (1)].

Potrivit Codului contravențional, *contravenția* se consideră *săvîrșită cu intenție* dacă persoana care a săvîrșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, a dorit sau a admis în mod conștient survenirea acestor urmări.

Contravenția se consideră săvîr-

șită din imprudență dacă persoana care a săvîrșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate, ori nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă.

Dacă, ca urmare a săvîrșirii cu intenție a contravenției se produc urmări mai grave care, conform legii, atrag înăsprirea sancțiunii contravenționale și care nu erau cuprinse de intenția persoanei care a săvîrșit-o, răspunderea contravențională pentru atare urmări survine numai dacă persoana a prevăzut urmările prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate, sau dacă persoana nu a prevăzut posibilitatea survenirii acestor urmări, deși trebuia și putea să le prevadă. În consecință, contravenția se consideră intenționată [3, art. 14 alin. (2)-(4)].

Referințe bibliografice

1. Bulai Costică. *Manual de drept penal*. Partea generală. București: Editura ALL, 1997.
2. Borodac A. *Drept penal. Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Știința, 1996.
3. *Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 3-6 din 16.01.2009, art. nr. 15. Data intrării în vigoare 31.05.2009.
4. Guțuleac Victor. *Tratat de drept contravențional*. Ch.: E.F.-P. "Tipogr. Centrală", 2009.
5. Mitrache Constantin. *Drept penal român*. Partea generală. Ediția a III-a. București: Șansa, 1999.
6. Constantin Drăghici, Victor Constantin Drăghici, Adrian Iacob, Rădița Corcheș. *Drept contravențional*. București: Tritonic, 2003.

7. Orlov Maria, Belecciu Ștefan. *Drept administrativ*: (pentru uzul studenților). Ch.: "Elena-V.I.", 2005.

8. Furdul Sergiu. *Drept contravențional*. Ch.: Cartier Juridic, 2005.

9. Orlov Maria. *Drept administrativ*. Ch.: Epigraf, 2001.

10. Negruț Vasilica. *Drept administrativ*. Ediție revăzută și adăugată. București: Lumina Lex, 2004.

11. *Codul penal al Republicii Moldova*: comentariu. Sub red. Alexei Barbăneagră. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2003.

12. Vedinaș Virginia. *Drept administrativ și instituții politico-administrative*. Manual practic. București: Lumina Lex, 2002.

13. Гуцуляк В. И. *Административное право Республики Молдова*: Учеб. для юридических вузов и фак. Ch.: "Elena - V. I." SRL, 2007.

14. Guțuleac Victor. *Drept contravențional - ramură sau subramură a sistemului de drept în Republica Moldova?*. Revista "Legea și viața", martie, 2011.

15. Бахрах Д. Н. *Административная ответственность граждан в СССР*: Учеб. пособие. Свердловск: Изд-во Урал. Ун-та, 1989.

16. Hotca Mihai Adrian. *Drept contravențional*: partea generală. București: Editas, 2003.

17. Țiclea Alexandru. *Reglementarea contravențiilor*. București: Lumina Lex, 2003.

18. Cilibic Dorin. *Structura logico-juridică a contravenției*. Dreptul contravențional ca ramură distinctă a sistemului de drept: Materialele simpoz. șt. studentesc univ. din 3 dec. 2010/red. șt.: Victor Guțuleac. Ch.: "Notograf Prim" SRL, 2011, (p. 67-72 articolul).

19. Manda Corneliu. *Drept administrativ: tratat elementar*. București: Lumina Lex, 2007.

20. Costin Mircea. *Noțiunea de conduită ilicită și criteriile de determinare*. Revista Română de Drept, 1970.

21. Ветрова Н.И., Ляпунова Ю.И. *Уголовное право*. Часть общая. Часть особенная. Учебник, издание второе, исправленное и дополненное. Москва: Юриспруденция, 2001.

22. Baltag Dumitru. *Teoria răspunderii și responsabilității juridice*. Ch.: ULIM, 2007.